

Gregor, Alois

Uspořádání Slovníku

In: Gregor, Alois. *Slovník nářečí slavkovsko-bučovického*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1959, pp. [9]-10

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/119024>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

USPOŘADÁNÍ SLOVNÍKU

1. Ve svém Slovníku zachovávám po grafické stránce v podstatě zásadu fonetickou. Tak transkribuji např. *ďi, ti, ňi; ěe, te, ňe (hodit, tisíc, ňigdá; poďelat, kofe, ňemé...)*; užívám jediného znaku měkkého *i (miš, riba, vikóřit; list, živé, pit)*; za *ě* po retnicích *b, p, v, f* píše *je*, ve slabice *mě* transkribuji *mňe (bjehat, pjest, vjeřit, ofjera; mňesic...)*. Ve shodě s výslovností píše *tfúj, kfíčero, žencká, menči; muské, rozlobit, cera, prázné, zvihnót; sedn, osn...* Z praktických důvodů neoznačuji v heslech spodobu souhlásek znělých a neznělých uvnitř slova (*dlážka, hózké, roztrhat...*) a neznělost na konci slov (*vřed, div, žleb...*). Rovněž z praktických důvodů ponechávám na začátku heslových slov pravopis fonetický (*fčíl, gdeco...*), ale na příslušném místě uvádím potřebný odkaz. Podobným způsobem si vede Jaromír Bělič v rejstříku Dolských nářečí na Moravě (1954; srov. zvláště poznámku na str. 267).

2. U podstatných jmen uvádím kromě nominativu sg. též druhý pád j. č., a je-li toho třeba, i pád jiný (kulivál, -a, ale 1. a 4. mn. kulivále). Vždycky je také připomenut rod. U adjektiv zaznamenávám jako základní formu nom. sg. mužského rodu a přiřazuji k němu v závorkách 2. stupeň. U sloves uvádím mimo infinitiv 1. sg. a 3. pl. a z ostatních tvarů jenom ty, které z té nebo oné příčiny zasluhují povšimnutí. Na konci heslového odstavce určuji vid zkratkou *do k.* nebo *nedo k.* Připojuji slovesa s předponami. Řídím se tu metodou, kterou zvolili Váša—Trávníček. Souhlasím s nimi, že je to „přehledné“ a úsporné, neboť základní význam sloves prostých, složených a odvozených bývá většinou týž (předml. k 2. vyd. z r. 1941, str. VIII). Zpravidla připojuji složená slovesa u sloves základních, pokud ovšem tato slovesa v nářečích žijí. Doklady uvádím vždy hned za příslušnou předponou. V některých případech však, kdy sloveso předponové má značně odlišný význam od slovesa základního, přidávám k slovesu hvězdičku * a uvádím je jako heslo samostatné. Záporná slovesa nejsou uváděna zvláště. Podstatná jména slovesná tvoří samostatná hesla jen tehdy, když se jejich význam podstatně liší od významu slovesa základního. U příslovcí se připomíná někdy 2. stupeň, když je po některé stránce zajímavý, u předložek bývají vždy příslušné pády, s nimiž se pojí, u spojek se najde zmínka, o jakou spojku jde (slučovací, odporovací apod.) a u citoslovcí je uvedeno, co označují (podiv, radost, smutek, zklamání aj.).

3. Pod společné heslo jsou zařaděna slova spolu etymologicky související. Jde tu o tzv. *hnízdování*. Avšak všude tam, kde by se heslo pro množství rozdílných významů a pro četné doklady příliš rozrostlo, volil jsem raději hesel několik.

4. U jednotlivých hesel náležitě přihlížím také k roztrídění slov podle jejich platnosti; tak např. rozeznávám výrazy z řeči dětí a chův, slova lichotivá, ironická a přihanná, slova zastaralá, slova mladšího a staršího pokolení, slova

zveličelá, výrazy zřídka se vyskytující, odborné termíny, např. hospodářské a vojenské aj.

5. Bedlivě si všímám netoliko slov jednotlivých, nýbrž též spojení, obrátů a rčení. Domnívám se, že jsem tu snesl dosti materiálu, který přijde vhod moravským dialektologům při shledávání paralel mezi nářečími, při určování přesných hranic pro jisté zjevy, především lexikální (u nás např. *srstka, herteple, ríž = žito*), ale i hláskové, tvarové a syntaktické, při kontrole a doplňování údajů u Bartoše a jinde, při opravách některých nedopatření u K o t t a atd.

6. Při třídění výrazů jsem dbal toho, aby byl zachováván rozdíl mezi významy původními a přenesenými.

7. Význam každého slova osvětluji vždy aspoň jedním d o k l a d e m, neboť jsem přesvědčen, že teprve souvislost slova v kontextu náležitě objasňuje jeho význam. Umožňuji tím čtenáři, aby si zkontroloval správnost a přesnost mých popisů a výkladů. Tu a tam dávám též svým krajanům příležitost, aby sami tu s větším nebo menším zdarem vyložili význam některých věcí (srov. např. hesla *šátečková, zalikovat* apod.).

8. Prothetické *v* se vyskytá v nářečí slavkovsko-bučovickém skoro vždy před začátečním *o*, jen výjimečně je tu slyšet tvary bez této souhlásky (např. *orláb*). Jsou tedy u nás dosvědčeny dublety *ochalebné* || *vochalebné, omrknót* || *vomrknót* atd.

9. Prothetické *h* bývá v slavkovsko-bučovickém nářečí před *a, e, o, ó* (ze staršího *ú*), *u* a před souhláskami, ale jen v některých slovech (*haldamáš, herteple, horingla, hóteri, huzel, hniř . . .*), ale v těchto případech je slyšet také tvary bez *h*. Podoba s prothetickým *h* je běžnější u starších lidí, bez něho u mladšího pokolení. Dublety po každé zaznamenávám: *harešt* || *harest* || *arešt* || *arest, hasenda* || *asenda, horingla* || *oringla, hušák* || *ušák* atd.

10. U slov, která mají v našem nářečí stejný význam, ale různou hláskovou podobu, uvádím význam jen na jednom místě, zpravidla tam, kde se slovo vyskytuje podle abecedy po prvé, kdežto na jiných místech jsou už jenom odkazy.

11. Třebaže jsem se snažil po každé, abych vystihl význam hesla co nejpriléhavěji, přece pro větší názornost připojuji někdy obrázky těch předmětů, které se již zejména mladším osobám vytrácejí z paměti, např. hospodářského náradí (vůz, brány aj.).